

खते : हेक्टरी ३५ ते ४० टन कुजलेले शेणखत मशागतीवेळी जमिनीत मिसळावे. लागवडी वेळी हेक्टरी ६० किलो नत्र, ५० किलो स्फुरद व २५ किलो पालाश द्यावे. प्रत्येक कापणीनंतर हेक्टरी २५ किलो नत्र व सेंद्रिय खत आळीपाळीने द्यावे.

पाणी व्यवस्थापन : उन्हाळी लागवडीच्या स्थिरतेसाठी सुरवातीस दोन व त्यानंतर दर १० ते १५ दिवसांच्या अंतराने पाण्याच्या पाळ्या द्याव्यात तर पावसाळ्यात दर तीन आठवड्यांनी पाणी दिले तरी पुरेसे होते.

अंतर मशागत : पिकाचे सुरुवातीच्या काळात एक किंवा दोन खुरपण्या देणे आवश्यक आहे. त्यानंतर खुरपणी, खांदणी गरजेनुसार करावी. प्रत्येक वर्षाखेरीस एका ठिकाणी २ ते ३ फुटवे ठेवून इतर जादा फुटवे काढून टाकावेत व त्यांचा नवीन लागवडीसाठी उपयोग करावा.

कापणी : " फुले जयवंत " या गवताची पहिली कापणी लागवडीपासून ९ ते १० आठवड्यांनी (६० ते ७० दिवसांनी) करावी. त्यानंतरच्या कापण्या दर ६ ते ७ आठवड्यांनी (४० ते ५० दिवसांनी) कराव्यात. वर्षभरात ८ ते ९ कापण्या मिळतात. कापणी जमिनीपासून १५ ते २० सेंमी. अंतरावर करावी म्हणजे फुटवे फुटण्यास चांगली मदत होते.

चारा उत्पादन : फुले जयवंत या संकरित वाणापासून प्रति हेक्टरी २५०० ते ३००० क्विंटल हिरवा चारा सहज मिळू शकतो.



कृषि विज्ञान केंद्र, सोलापूर मार्फत मागील ५-६ वर्षांपासून फुले जयवंत या संकरित वाणाचा प्रसार व प्रचार करित आहे. स्वीकार्य चाचण्यांनी सुरुवात झालेल्या कृषि विज्ञान केंद्र, सोलापूरच्या कार्यात पुढे आद्यरेखा प्रात्यक्षिके,

प्रशिक्षण कार्यक्रम (शेतकरी व विस्तारकासाठी) विविध विस्तार कार्यक्रमांच्या माध्यमातून शेतकऱ्यांना नवीन हिरव्या चान्याच्या फुले जयवंत या वाणाची माहिती होण्यासाठी प्रयत्न करण्यात आले. परंतु फक्त तंत्रज्ञान सांगून न थांबता कृषि विज्ञान केंद्र सोलापूरने शेतकऱ्यांना तसेच विविध खाजगी व शासकीय कार्यालयांच्या माध्यमातून शेतकऱ्यांना मोठ्या प्रमाणात ठोंब पुरविले व तंत्रज्ञान प्रसारातील प्रमुख अडचणीवर मात करून फुले जयवंत शेतकऱ्यांच्या शेतावर पोहोचवण्याचे अथक प्रयत्न केले. सदरील सुधारित तंत्रज्ञान वापरामुळे शेतकऱ्यांच्या हिरवा चारा उत्पादनात मोठी वाढ झालेली आहे.



संपादक व प्रकाशक
डॉ. ला.रा. तांबडे
कार्यक्रम समन्वयक

लेखक

डॉ. प्रकाश वि.कदम
विषय विशेषज्ञ (पशुवैद्यक शाखा)

डॉ. ला.रा.तांबडे
कार्यक्रम समन्वयक

तांत्रिक माहिती स्रोत
महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी

प्रकाशन वर्ष : जाने. २०१३ घडी पुस्तिका क्र. ०१ (एकूण घ.पु. क्र. ३०)



भा. कु. अनु. प.)



फुले जयवंत :
एक उत्कृष्ट चारा वाण



कार्यक्रम समन्वयक

शबरी कृषि प्रतिष्ठान संचालित,

कृषि विज्ञान केंद्र, सोलापूर

सोलापूर-बार्शी रोड, मु. खेड, पो. केगाव
ता. उ. सोलापूर, जि. सोलापूर (महाराष्ट्र)
फोन : ०२१७- २३५०३५९

Visit us at : www.kvk.solapur.org

सौजन्य: कृषि तंत्रज्ञान व्यवस्थापन यंत्रणा (आत्मा), सोलापूर.

फुले जयवंत : एक उत्कृष्ट चारा वाण

पशुंच्या उत्तम आरोग्यासाठी व भरपूर दुग्धोत्पादनासाठी आहारात हिरव्या व सुक्या चान्याचे महत्व अनन्यसाधारण आहे. पशुधन संगोपनात जनावरांच्या आहारावर शेतकऱ्यांना अंदाजे ६० ते ७० टक्के खर्च करावा लागतो. अधिक दुग्धोत्पादनासाठी जनावरांना सकस, हिरवी व सुकी वैरण दैनंदिन आहारात देणे आवश्यक आहे.

पशुधनाच्या हिरव्या, सुक्या वैरणीची व खाद्याची गरज आणि उपलब्धतात लक्षात घेता दरवर्षी अंदाजे हिरव्या वैरणीची ७६ टक्के, सुक्या वैरणीची ३४ टक्के तूट भासते. चारा उत्पादनातील कमतरता भरून काढण्यासाठी तसेच पशुपालकांकडे असलेल्या पशुधनाची उत्पादकता वाढण्यासाठी सुधारीत जातीची चारा पिके व गवतांची लागवड व उत्पादन पध्दतीचा अवलंब करणे आवश्यक आहे.

फुले जयवंत-वैशिष्ट्ये : या संकरित वाणाच्या चान्यात यशवंतच्या तुलनेत ऑक्झॅलिक आम्ल अल्प प्रमाणात (१.९१ टक्के) असते. प्रथिने १०.३५ टक्के आहेत. कापणीनंतर जोमाने परत येणारी वाढ, अधिक लांबीचे भरपूर फुटवे, मऊ लांब व रुंद पाने इत्यादी गुणधर्म आहेत. त्याचा चारा पालेदार, हिरवागार, रसदार आणि रुचकर असून पचनशक्ती ६१.८ टक्के आढळून आली आहे.

फुले जयवंत संकरित वाणाचे गुणधर्म

अ.नं.	अन्न घटक	प्रमाण
१	झाडाची उंची (से.मी.)	१६७.३
२	फुटव्यांची संख्या	६२.२
३	फुटव्यांची लांबी (सें.मी.)	१४३.५
४	फुटव्यांची जाडी (सें.मी.)	२.९
५	पानांची लांबी (सें.मी.)	९६.२
६	पानांची रुंदी (सें.मी.)	२.३
७	पाने व फांदी यांचे प्रमाण	१.४२

फुले जयवंत संकरित जातीच्या चान्यातील अन्न घटक

अ.नं.	अन्न घटक	प्रमाण
१	प्रथिने	१०.३५
२	ऑक्झॅलिक आम्ल	१.९१
३	स्निग्ध पदार्थ	२.३८
४	तंतुमय पदार्थ	३०.१९
५	खनिज पदार्थ	१२.१२
६	नत्र विरहीत पदार्थ (NFE)	४५.७५
७	एन.डी.एफ. (NDF)	६७.८६
८	ए.डी.एफ. (ADF)	४४.२०
९	सेल्युलोज	३३.५२
१०	हेमि सेल्युलोज	२३.६६
११	लिग्निन	७.६७
१२	सिलिका	२.७८
१३	कॅल्शियम	०.४२
१४	फॉस्फोरस	०.२१
१५	एकूण पचनियता (IYDMD)	६१.८

संकरित नेपिअर

जाती : फुले जयवंत, यशवंत को-१, को-२, को-३, आय. जी. एफ आर आय - ७, आय जी एफ आर आय - १०, पीबीएन-८३, एन बी - २१ आणि बायफ-१०



जमीन : सर्व प्रकारच्या जमिनीत वाढते, परंतु अधिक उत्पादनासाठी कसदार, मध्यम ते भारी व उत्तम निचऱ्याची जमीन आवश्यक आहे.

हवामान : साधारणपणे ३१ अंश से. तापमान, स्वच्छ सुर्यप्रकाश, पावसाच्या हलक्या सरी अशा वातावरणात वाढ चांगली होते. तर १५ अंश से. च्या खालील तापमानात वाढीवर विपरीत परिणाम होतो. पावसाळा व उन्हाळ्यातील वातावरण वाढीस पोषक आहे.

जमिनीची मशागत : लागवडीसाठी खोल नांगरट व कुळवाच्या ३ ते ४ पाळ्या घाव्यात.

लागवडीचे अंतर व पध्दती : फुले जयवंत गवताची लागवड ठोंबे तसेच जमिनीकडील २/३ भागातील २ डोळ्यांच्या कांड्या लावून करता येते.

ठोंबे / कांड्या ९० सें.मी. अंतरावर काढलेल्या सरीच्या बगलेत एक दोन डोळे जमिनीत व एक जमिनीच्यावर राहिल. अशा रितीने लावावेत. दोन झाडांमध्ये ६० सें.मी. अंतर ठेवावे.

हेक्टरी ठोंबांची संख्या : ९०X ६० सें.मी. अंतरावर प्रत्येक ठिकाणी २ ठोंबे लावल्यास हेक्टरी ३७,००० ठोंबे लागतात तर एक ठोंबे लावल्यास १८,५०० इतके ठोंबे पुरे होतात.



लागवडीचा काळ : पाण्याची उपलब्धता असल्यास १५ अंश से. पेक्षा कमी तापमान (थंडीचा काळ) बगळता वर्षभर केव्हाही लागवड करता येते.

उन्हाळ्यात फेब्रुवारी-मार्च तर पावसाळ्यात जून - ऑगस्ट काळात लागवड केल्यास पिकांच्या वाढीसाठी व स्थिरतेसाठी योग्य असते.